

УДК 378.147

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-282-3-28

СНОВИДОВИЧ І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

НОВІ ВИКЛИКИ У ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

У статті розглянуто та обґрунтовано необхідність активного впровадження компетентісного підходу в освітній процес. Також на основі нових рекомендацій Міністерства освіти і науки України проаналізовано нові компетентісні стандарти та ефективність їх впровадження. Сам підхід передбачає спрямованість сучасного освітнього процесу у напрямі формування, набуття та розвитку ключових компетентностей у студентів, які у свою чергу формують здатність самостійно та ефективно вирішувати професійні завдання у різних орієнтирах та різної складності. З'ясовано, що компетентності студентів, здобуті у процесі навчання постають їхньою основою для подальшого професійного розвитку, успішного працевлаштування та задоволеного роботодавця.

Ключові слова: компетентісний підхід, компетентності, студенти, випускники, нові стандарти, якість освіти.

SNOVYDOVYCH I.

Ivan Franko National University of Lviv

NEW CHALLENGES IN THE PROCESS OF IMPLEMENTING THE COMPETENCE APPROACH IN EDUCATION

Modern education is undergoing great change, criticism and challenges. After all, distance learning changed the whole educational process, reoriented it in another direction, set new requirements and the end result. In general, remote employment and professional performance are now assessed in a completely different way. To be successful and effectively cope with their professional tasks you need to master the necessary competencies, successfully practice them, learn from experience, as well as undergo a critical analysis of professionals, which will certainly help to discover their strengths and indicate in which direction to work to improve their not yet so perfect, parties. In higher education, the indicator of quality and effective learning is the competencies that the student acquires in the learning process, and the competency approach in education is the ability to properly teach students to achieve quality results, namely the integration of knowledge, skills, values, culture and understanding. a graduate person who will be successful and in demand in the labor market.

The article is devoted to the issue of competence approach in modern Ukrainian education. In particular, the article considers and substantiates the need for active implementation of the competency approach in the educational process. Apart from that, new competency standards based on new recommendations of the Ministry of Education and Science and the effectiveness of their implementation are analyzed. The approach itself assumes the orientation of the modern educational process in the direction of formation, acquisition and development of key competencies in students, which in turn help and form the ability to independently and effectively solve professional problems in various areas and of different complexity. After all, the competencies of students that they will acquire in the learning process – is their further professional development, successful employment and a satisfied employer. The modern labor market, the requirements for specialists and active changes in society require quick decisions, quality results and minimal costs for staff training. Therefore, modern education should prepare a quality graduate who, thanks to the acquired competencies in the learning process, will become a good team player, a leader with innovative views and the realization that success is a constant development and learning.

Key words: competence approach, competencies, students, graduates, new standards, quality of education.

Постановка проблеми. Сучасна освіта зазнає великих змін, критики та викликів. Адже дистанційне навчання змінило увесь навчальний процес, переорієнтувало його у іншому напрямку, поставило нові вимоги і кінцевий результат. І загалом дистанційна зайнятість і виконання своїх професійних обов'язків зараз оцінюються зовсім по іншому. Щоб бути успішним та ефективно справлятися із своїми професійними завданнями потрібно добре опанувати необхідні компетенції, успішно їх попрактикувати, засвоїти на досвіді, а також пройти критичний аналіз професіоналів, який звісно, допоможе відкрити свої сильні сторони і вкаже у якому напрямку потрібно працювати щоб удосконалити свої, ще не такі довершені, сторони. У вищій освіті індикатором якісного та ефективного навчання є компетентності, які студент набуває у процесі навчання, а компетентісний підхід в освіті – це можливість правильно навчати студентів для досягнення якісного результату, а саме інтегрування знань, умінь, навичок, цінностей, культури та розуміння у сформовану особистість-випускника, яка буде успішним і затребуваним на ринку праці.

Дослідженням компетентностей та компетентісного підходу в освіті займаються науковці різних напрямків та галузей знань і дисциплін. Адже для якісної освіти важливим є той фактор, яких же компетентностей варто навчати та, що є результатом цього навчання. Вивчаючи досвід європейських країн, які активно використовують компетентісний підхід у процесі навчання, варто зазначити, що сучасній українській освіті треба брати до уваги вимоги та потреби роботодавців, яким потрібні випускники з уже сформованими компетентностями, бо саме вони є тими індикаторами, що визначають готовність випускника до його подальшої професійної діяльності, розвитку та життєвої позиції.

Аналіз досліджень і публікацій. На сьогоднішній день важливо дослідити питання якості вищої освіти, а саме формування навчального процесу так, щоб він був якісний, практичний, наповнений компетентісно орієнтованим матеріалом. Компетентісний підхід в освіті як інструмент її оновлення і

досягнення нею сучасної якості в останні роки став предметом активного осмислення в європейському і українському освітніх просторах [1]. Щодо компетентнісного підходу в освіті та питаннями щодо пов'язаних із компетентностями студентів та випускників займаються чимало дослідників у різних напрямках, а саме: освіта, психологія, економіка та управління, право та інші. Науковці переймають досвід, аналізують, опрацьовують методики та матеріали впровадження компетентнісного підходу у навчальний процес, як у Європейських країнах так і Американський досвід. Зокрема варто згадати сучасних вітчизняних дослідників, які працюють у згаданому напрямку – це Антонюк Л.Л. [2], Касич А.О. [3], Лунячек В.Е. [4]. Професійні напрацювання та рекомендації щодо впровадження компетентнісного підходу у систему освіти й компетентнісно орієнтованого навчання подано у таких документах і проектах таких, як «Проект TUNING Гармонізація Освітніх Структур в Європі». В рамках проекту TUNING основна увага приділяється двом різним наборам компетенцій: предметно-спеціалізованим (їх ще також називають предметно-специфічними або спеціальними компетенціями) і загальним [5]. У Рамковій програмі ЄС щодо оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя зазначається, що ключовими компетентностями є ті, які необхідні всім людям для підвищення особистого потенціалу і розвитку, розширення можливостей працевлаштування, соціальної інтеграції та активного громадянства. Такі компетентності розвиваються в процесі навчання протягом усього життя, починаючи з раннього дитинства шляхом формального, неформального та інформального навчання [6].

Метою статті є аналіз нових компетентнісних стандартів вищої освіти, які затвердило Міністерство освіти і науки України та наголосити на важливості та ефективності впровадження компетентнісного підходу у системі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Реалізуючи ідеї щодо впровадження компетентнісного підходу у систему вищої освіти та аналізуючи поняття компетентність, як можливість особистості на основі отриманих знань та досвіду вирішувати завдання та приймати професійні рішення у певному напрямку та у сфері своєї професійної діяльності. Процес навчання на основі компетентнісного підходу формує у студентів якості для реалізації професійної діяльності, які необхідні для ринку праці, а критерії та параметри оцінки результатів освіти уніфікуються і виражаються у термінах і результатах, які можуть бути інтерпретовані і враховані у будь-якому освітньому закладі будь-якої країни [2]. У серпні 2020 року Міністерство освіти і науки України затвердило і оновило стандарти, які стосуються вищої освіти, а саме 50 нових компетентнісних стандартів. Для освітнього ступеня «Бакалавр» затверджено 27 та 23 – для освітнього ступеня «Магістр». Відтак, на сьогодні маємо вже затверджено 150 стандартів «нового покоління» (100 для бакалаврів та 50 для магістрів) [7]. У процесі роботи над новими стандартами фахівці опрацьовували більше 800 рекомендацій і пропозицій, які вони отримали від закладів вищої освіти, науково-дослідних установ та одних із стейкхолдерів освітнього процесу до думки яких освіта має прислухатися – роботодавців.

Сучасні стандарти розроблені відповідно до вимог, які декларує Болонський процес і ґрунтуються на компетентнісному підході. У 2009 році 46 міністрів, які відповідають за вищу освіту у країнах - учасницях Болонського Процесу встановили пріоритети для вищої освіти у ЄС. Зокрема аналізуючи Преамбулу до «Комюніке Конференції Європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту» у якій зазначається, що «Персонально-орієнтоване навчання допоможе студентам розвинути компетенції бути конкурентоспроможними на ринку праці і дає їм можливість стати активним та відповідальними громадянами» [8].

У нових стандартах, що затвердило МОН України у 2020 році не зазначено вимог щодо нормативних дисциплін. А це у свою чергу буде хорошим чинником для прогресивних викладачів та й загалом ЗВО у процесі запровадження нових освітніх програм, які складені на підґрунті компетентнісного підходу. Адже компетентнісний підхід чудово підходить для аналізу та підсумків результатів навчання. Формування навчальних планів та освітніх програм, які акцентовані на результативному навчанні яке завершиться набуттям необхідних компетентностей, що буде ще одним чинником успішного працевлаштування випускників та хороших рекомендацій з боку роботодавців щодо якості наданої освіти.

Відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки України стандарти є основою для формування закладом вищої освіти чи науковою установою освітньої програми, що передбачає освітні компоненти для вільного вибору здобувачів освіти та має містити:

- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання;
- перелік освітніх компонентів та їх логічну послідовність;
- загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання студентів.

Сам процес формування стандартів прозорий та зрозумілий. Згідно з рекомендацією Міністерства освіти і науки України кожен проект проходить:

– громадське обговорення (на сайті МОН) – залучення громадськості до процесу формування і реалізації державної політики, врахування думки та забезпечення прозорості, відкритості, та налагодження системного діалогу з усіма зацікавленими сторонами.

– науково-методичну експертизу (здійснює Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України) – надання координаторам проекту консультативної і науково-експертної рекомендації та підтримки.

– фахову експертизу (здійснюють фахівці з профільних наукових, науково-дослідних установ чи закладів вищої освіти) – експертизу надають компетентні фахівці відповідного рівня, об'єднані цінностями та пропагують відкритість, чесність та толерантність.

– окрему фахову експертизу (здійснює Федерація роботодавців або галузеві об'єднання організацій роботодавців) – експертний висновок стейкхолдерів освітнього процесу – роботодавців, які з власного досвіду працевлаштування випускників та виконання ними своїх посадових обов'язків нададуть рекомендації щодо покращення чи змін в освітніх програмах.

– погодження Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти – гарант якості освітніх програм та один з органів управління у сфері вищої освіти. Фахівці НАЗЯВО нададуть рекомендації щодо якості та наповнення навчального процесу. Що за результатами навчання мають знати і які компетентності повинні освоїти випускники за певною спеціальністю після закінчення навчання.

Таблиця 1

Характеристика нових компетентнісних стандартів

Нові компетентнісні стандарти	Ефективність впровадження нових компетентнісних стандартів
Базуються на компетентнісному підході підготовки випускника	Набуття та практичне застосування студентами, ще під час навчання, основних професійних компетентностей (інтегральних, загальних та фахових)
Орієнтовані на результати студента для його успішного завершення навчання	Для того щоб результати навчання були успішні, а теоретичні і практичні знання добре засвоєвалися, то якість навчальних програм і сам процес викладання має бути досить високий, гнучкий та з індивідуальним підходом і з урахуванням потреб роботодавців
Відповідають спеціальностям відповідно до Національної рамки кваліфікацій	Наповнення освітньої програми відповідно до стандартів вищої освіти, на основі описів кваліфікаційних рівнів НРК та компетентнісного підходу з урахуванням ефективної комунікації систем освіти та ринку праці
Передбачають здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм	З метою покращення викладання та підвищення якості освіти відповідно вимог та викликів часу необхідно постійно переглядати і удосконалювати навчальні програми у напрямку покращення результатів навчання
Орієнтовані на щорічне оцінювання студентів та викладачів вишу, регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань	Ефективний і правильний моніторинг усіх учасників освітнього процесу сприятиме покращенню якості освіти, впровадженню інновацій та врахуванню потреб усіх стейкхолдерів
Запроваджують ефективну систему запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях викладачів та студентів	Дотримання академічної доброчесності та академічної культури усіма учасниками освітнього процесу сприятиме розвитку вітчизняної освіти і формуватиме довіру та визнання у світовому середовищі

Розроблено автором на основі оновлених стандартів вищої освіти за поданням МОН України [7].

Інновації, вимоги ринку праці потребують щоб сфера освіти та сам процес навчання готував студента до практичної діяльності. Формування компетентнісних складових персоналу інноваційно активних підприємств повинна, насамперед, забезпечити сфера освітніх послуг. За умов, коли працівник забезпечений якісним освітнім рівнем та професійною підготовкою, відбувається розвиток ділових якостей, які сприяють зародженню новаторських та раціоналізаторських ідей та їх втілення в організаційно-управлінський та виробничий процеси [9].

Висновки. Відповідно до нових стандартів вищої освіти та з метою її модернізації у напрямку ефективною та якісною підготовки фахівців, які будуть конкурентноспроможними на ринку праці, компетентнісний підхід та компетентнісно орієнтоване навчання підсилює і доповнює практично-орієнтованість освіти наголошуючи на важливості отримання необхідних знань, навичок та досвіду, які студенти мають набувати ще у процесі навчання. Важливим чинником щодо впровадження компетентнісного підходу є зосередженість освітнього процесу у напрямку не тільки накопиченню знань студентами, а й здатності практично ці знання застосовувати. Отож, компетентнісний підхід спрямований на те, щоб сформувати у студента особисті, соціальні, культурні і професійні компетенції, які будуть йому необхідні у подальшому професійному житті та відповідно до треб сучасного суспільства, а сам підхід допомагає і доповнює процес набуття, і засвоєння знань.

Література

1. Пометун О. І. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник / О. І. Пометун, Н. М. Гулан, В. С. Власов. К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с. URL: http://undip.org.ua/upload/iblock/0ec/18_13.pdf
2. Антонюк Л.Л. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід / Антонюк Л.Л., Василькова Н.В., Ільницький Д.О., Кулага І.В., Турчанинова В.Є. К.: КНЕУ, 2016. 61 с.
3. Касич А. О. Компетентнісний підхід як основа підготовки конкурентноспроможних фахівців зі спеціальності «Менеджмент». Ефективна економіка. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6445>

4. Луначек В. Е. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі. Публічне управління: теорія та практика. 2013. Вип. 1. С. 155-162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_1_27.
5. Проект TUNING Гармонізація Освітніх Структур в Європі. URL: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf
6. Рекомендація Ради Європейського Союзу від 22 травня 2018 року про ключові компетенції для навчання протягом усього життя. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2018%3A189%3ATOC
7. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-prodovzhuye-onovlennya-standartiv-vishoyi-osviti-zatverdzheno-50-novih>
8. Болонський процес 2020 – Простір європейської вищої освіти у новому десятиріччі. Комюніке Конференції Європейських міністрів відповідальних за вищу освіту. Лувен-ла-Нев. 28-29 квітня 2009. URL: <http://prima.lnu.edu.ua/Pedagogika/bolon/10.pdf>
9. Родіонова І.В. Використання компетентнісного підходу у підвищенні інноваційного розвитку промислових підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2018. № 6(1). С. 84-87 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_6%281%29__17

References

1. Pometun O.I. N. M. Hupan, V. S. Vlasov (2018) Kompetentnisno oriyentovana metodyka navchannya istoriyi v osnovniy shkoli: metodychnyy posibnyk. [Competence-oriented methods of teaching history in primary school: a manual] K.: TOV «KONVI PRINT». 208 pp. URL: http://undip.org.ua/upload/iblock/0ec/18_13.pdf
2. Antonyuk L.L., Vasyukova N.V., Il'nyts'kyu D.O., Kulaha I.V., Turchaninova V.Ye. (2016) Kompetentnisnyy pidkhdid u vyshchiy osviti: svitovyy dosvid [Competence approach in higher education: world experience] K.: KNEU, 61 pp. (in Ukrainian).
3. Kasych A. O. (2018) Kompetentnisnyy pidkhdid yak osnova pidhotovky konkurentospromozhnykh fakhivtsiv zi spetsial'nosti «menedzhment». [Competence approach as a basis for training competitive specialists in the specialty "management"]. Efektyvna ekonomika. No. 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6445> (accessed 02 Sep 2020).
4. Lunyachek V. E. (2013) Kompetentnisnyy pidkhdid yak metodolohiya profesiynoyi pidhotovky u vyshchiy shkoli. [Competence approach as a methodology of professional training in higher education] Publichne upravlinnya: teoriya ta praktyka. No. 1. 155-162 pp. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_1_27.
5. Project TUNING Harmonization of Educational Structures in Europe. URL: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf (accessed 01 Sep 2020).
6. Council of the European Union Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2018%3A189%3ATOC (accessed 01 Sep 2020).
7. Official site of the Ministry of Education and Science of Ukraine. <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-prodovzhuye-onovlennya-standartiv-vishoyi-osviti-zatverdzheno-50-novih> (accessed 04 Sep 2020).
8. The Bologna Process 2020 - The space of European higher education in the new decade. Communiqué of the Conference of European Ministers responsible for Higher Education. Louvain-la-Neuve. April 28-29, 2009. URL: <http://prima.lnu.edu.ua/Pedagogika/bolon/10.pdf> (accessed 01 Sep 2020).
9. Rodionova I.V. (2018) Vykorystannya kompetentnisnogo pidkhdodu u pidvyshchenni innovatsiynoho rozvytku promyslovykh pidpryemstv [Using the competency approach in increasing the innovative development of industrial enterprises]. Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky. No. 6(1). 84-87 pp. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_6%281%29__17

Надійшла / Paper received: 16.04.2020

Надрукована / Paper Printed : 05.06.2020